

## SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 15/2007 rd

### Regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om utkomststöd

#### INLEDNING

##### *Remiss*

Riksdagen remitterade den 16 oktober 2007 en proposition med förslag till lag om ändring av lagen om utkomststöd (RP 119/2007 rd) till social- och hälsovårdsutskottet för beredning.

##### *Sakkunniga*

Utskottet har hört

- regeringsråd Riitta Kuusisto, social- och hälsovårdsministeriet
- forskare Timo Kauppinen, Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården

- utvecklingschef Sirkka-Liisa Karhunen, Finlands Kommunförbund
- chef för socialt och ekonomiskt stöd Leila Palviainen, Helsingfors stad
- chef för socialarbete Jarmo Rautjärvi, Kuopio stad
- tf. ledande socialarbetare Petra Katilainen, Hausjärvi kommun
- ordförande Lilli Autti, Sosiaaliamiehet — Socialombudsmännen ry.

Dessutom har Fackorganisationen för högutbildad inom socialbranschen Talentia rf lämnat skriftligt utlåtande.

#### PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om utkomststöd ändras. I lagen ska det skrivas in tidsfrister för behandlingen av utkomststödsärenden. Målet är att man i alla kommuner ska kunna få utkomststödsbeslut utan dröjsmål, dock senast den sjunde vardagen efter att ansökan har inlämnats. I brådskande fall ska beslutet fattas samma dag eller senast följande vardag. Beslutet ska verkställas utan dröjsmål. Klienten ska också ges tillfälle till ett personligt samtal med en socialarbetare

eller socialhandledare senast den sjunde vardagen efter att han eller hon begärt det.

Gränsen för justering av förskotten på statsandelen för grundläggande utkomststöd ska sänkas från nuvarande tio procent till fem procent.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2008 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2008.

## UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

### *Motivering*

Med hänvisning till propositionen och övrig utredning anser utskottet att propositionen är behövlig och motiverad. De föreslagna ändringarna i lagen om utkomststöd förbättrar klienternas rättsskydd och lyfter fram socialarbetets betydelse när det gäller att bevilja utkomststöd och bedöma klientens situation. Utskottet tillstyrker lagförslaget utan ändringar.

Enligt grundlagen och förvaltningslagen är myndigheterna skyldiga att försöka behandla alla ärenden så snabbt som möjligt. En brådskande behandling av utkomststödsärenden betonas särskilt genom en ändring i 14 § i lagen om utkomststöd 2001. Enligt den ska ärendena behandlas utan dröjsmål i kommunerna. I den gällande lagen finns det inte inskrivet någon tidsgräns för behandling utan dröjsmål. Men social- och hälsovårdsutskottet har sett det som viktigt att fullfölja den rikstäckande rekommendationen att utkomststödsärenden ska tas till behandling inom en vecka efter att stödbehovet meddelats (ShUB 23/2000 rd).

Riksdagens justitieombudsman har i sina klagomålsavgöranden ansett att ansökan bör tas till behandling och också i princip avgöras inom en vecka i de fall där det inte behövs tilläggsutredningar. Om beslutet kräver tilläggsutredningar bör de begäras eller skaffas inom en vecka och beslutet bör fattas genast när de behövliga utredningarna inkommit (t.ex. JO:s avgörande den 27 augusti 2007, dnr 868/4/06).

Lagförslaget utgår från att utkomststödsärenden ska handläggas så att klientens rätt till nödvändig försörjning och omsorg inte riskeras. Utskottet välkomnar bestämmelsen i 14 a § att brådskande utkomststödsärenden ska handläggas samma eller nästa vardag. I andra än brådskande fall ska beslutet fattas utan dröjsmål, dock senast den sjunde vardagen efter att ansökan inkommit. Behandlingstiden kan alltså vara längre än en kalendervecka. Myndigheten ska bedöma hur brådskande ansökan är med beaktande av hur länge det kommer att ta att betala ut stödet efter att beslutet fattats.

Utskottet ser det som viktigt att utkomststödsärendena behandlas i rask takt även om stödbehovet inte är så omedelbart att ärendet måste behandlas som brådskande. Lagen utgår fortfarande från att alla utkomststödsärenden ska behandlas utan dröjsmål, framhåller utskottet. Vi måste bevaka hur de nya tidsfristerna utfaller och påverkar behandlingstiderna. De får inte i praktiken bli minimitider.

Lagförslaget beräknas föra med sig ett behov av att öka personalen med 50 personer i hela landet. Men utskottets åsikt är att tillskottet inte kommer att räcka till, åtminstone inte under övergångsperioden. Enligt utredning når 87 procent av kommunerna upp till en genomsnittlig väntetid på sju vardagar i fråga om nya klienter. Hälften av de tjugo kommuner där klientantalet är störst uppfyller kravet på att väntetiden ska vara högst sju vardagar. I de största kommunerna kommer reformen alltså i början att förorsaka extra arbete för att nå de föreslagna tidsfristerna. Om kommunen inte fullgör sin lagfästa skyldighet och det bevisligen beror på försummelser från tjänstemännens eller de förtroendevaldas sida eller något annat förfarande kan det leda till åtal för tjänstebrott. Utskottet framhåller att kommunerna bör avdela tillräckliga resurser för att genomföra ändringen.

Enligt 14 a § i lagförslaget är tidsfristen sju vardagar också i fråga om personliga samtal med socialarbetare eller socialhandledare. Socialarbetet är särskilt viktigt om stödbehovet inte är kortvarigt eller tillfälligt. De viktigaste leden i processen när det gäller socialtjänster för vuxna går ut på att bedöma servicebehovet, lägga upp en serviceplan i förekommande fall, fatta beslut, genomföra åtgärderna och utvärdera effekterna. De föreslagna tidsfristerna får inte leda till att socialarbetet bland vuxna blir innehållsligt inskränkt. Utskottet anser att praxisen och arbetsfördelningen inom socialvården bör förbättras på så sätt att socialarbetet, socialhandledningen och förmånshandläggningen bildar en ändamålsenlig och fungerande helhet. Med hjälp av en förbättrad arbetsuppläggning och utbildning på

arbetsplatsen kan sådant som kommit fram under processens lopp komma till nytta i det förebyggande arbetet. Samtidigt förbättras arbetsresultaten och effekterna.

Reformen av den sociala tryggheten bör genomföras med hänsyn till de faktorer som gör att handläggningen av utkomststödsärenden blir överbelastad. Utskottet har upprepade gånger framhållit att de primära förmånerna bör hålla en tillräckligt hög nivå för att behovet av utkomststöd ska minska. Dessutom bör den sociala

tryggheten bli mer flexibelt samordnad med möjligheterna att arbeta så att stödtagaren får mer inkomster genom att ta emot arbete.

#### ***Förslag till beslut***

Med stöd av det ovan anförda föreslår social- och hälsovårdsutskottet

*att lagförslaget godkänns utan ändringar.*

Helsingfors den 7 november 2007

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent  
vordf. Sirpa Asko-Seljavaara /saml  
medl. Maria Guzenina-Richardson /sd  
Anneli Kiljunen /sd  
Marjaana Koskinen /sd  
Håkan Nordman /sv  
Pertti Salovaara /cent

Paula Sihto /cent  
Lenita Toivakka /saml  
Erkki Virtanen /vänst  
ers. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna  
Sanna Lauslahti /saml  
Tapani Mäkinen /saml  
Tapani Tölle /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

## RESERVATION

### *Motivering*

Enligt propositionen ska ansökningar om utkomststöd handläggas inom sju vardagar efter att de inkommit i andra än brådslande fall. För sökanden innebär tidsfristen att väntetiden i själva verket är nio dagar och dessutom tar det tid att betala ut stödet. Det väsentliga för honom eller henne är hur lång tid det tar innan det beviljade stödet finns att tillgå. Riksdagens justitieombudsman har i sina avgöranden ansett att handläggningen i princip bör ta högst en vecka i de fall där det inte behövs tilläggsutredningar. Enligt en undersökning gjord av forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården kan 75 procent av kommunerna ta nya klienters ansökningar till behandling inom 0—5 vardagar. Därför är den föreslagna tidsfristen (sju dagar) rentav sämre än det rådande läget. Det ligger både i klienternas och kommunernas intresse att utkomststödsärendena handläggs snabbt.

Därför anser vi att utskottet borde ha ändrat den föreslagna 14 a § så att en ansökan om utkomststöd ska behandlas och avgöras inom sju dagar. Detta ligger också i linje med justitieombudsmannens synpunkt att ansökan i princip bör handläggas inom en vecka.

I de största städerna är det praktiskt taget omöjligt att fatta beslut om utkomststöd inom sju vardagar utan ett betydligt personaltillskott. I propositionen menar regeringen att personalen måste utökas med 50 i hela landet till följd av lagändringen. Men enligt en utredning som vi fått kommer tillskottet inte att vara tillräckligt när man beaktar de skyldigheter som kommunernas socialarbetare och socialhandledare fått i och med den nya barnskyddslagen. Det bör inom kort göras en objektiv bedömning av resursbehovet och socialvårdspersonalen bör utökas. Vi föreslår ett uttalande i frågan.

Enligt 7 § i lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) ska det inom socialvården utarbetas en service-, vård-, rehabiliterings- eller någon annan motsvarande

plan, om det inte är fråga om tillfällig rådgivning och handledning eller om det inte i övrigt är uppenbart onödigt att utarbeta en plan. En personlig plan medger de bästa möjligheterna att beakta sökandens särskilda behov. Vi anser att det behövs mer satsningar på planerna samtidigt som utkomststödspraxisen förbättras på så sätt att socialarbetarnas och socialhandledarnas arbetsinsats går ut på att bedöma servicebehovet, lägga upp serviceplaner, genomföra beslut och åtgärder och utvärdera effekterna. Det här kräver att kommunerna förbättrar arbetsuppläggen och yrkesstrukturen inom socialarbetet.

I anknytning till social- och hälsovårdsministeriets förslag (givet 2006) till budgetpropositionen för 2007 bereddes ett utkast till proposition med förslag till ändring av lagen om utkomststöd. Utkastet innehöll bestämmelser om tidsfrister för handläggningen och mottagningstider hos socialarbetarna och socialhandledarna. Dessutom föreslogs det att socialarbetarna ska vara skyldiga att lägga upp en serviceplan för nya klienter inom två månader efter att ansökan om utkomststöd inkommit. Social- och hälsovårdsministeriet uppskattade att det behövs ca 500 socialarbetare till för ändamålet.

I den föreliggande propositionen sägs att budgetpropositionen för 2008 innehåller anslag för att utöka personalen med 50 personer. Men det stämmer inte. I motiven till statsandelarna för driftskostnaderna för den kommunala social- och hälsovården (moment 33.60.30) nämns inte särskilt någon statsandel på 500 000 euro avsedd för effektiviserad handläggning av utkomststöd och som tilläggsresurs för de kostnader som lagändringen för med sig. Tillskottet i statsandelen är avsett att förbättra äldreomsorgen och primärvården. Eftersom regeringen inte avdelar någon tilläggsfinansiering för kortare handläggningstider för utkomststöd kan man ifrågasätta hur effektiv den aktuella lagändringen är. Dessutom riskeras arbetshälsan för den personal som fattar besluten om utkomststöd om

ingen tilläggsfinansiering avdelas och personalen följaktligen inte kan utökas. Därför måste kommunerna få mer statsandelar så att det blir någon ordning på saken.

Utkomststödet är den form av utkomstskydd som kommer i sista hand och därför bör det inte vara någon långvarig försörjningskälla. För att minska fattigdom och utslagning behövs det effektiva insatser som uppmuntrar till social delaktighet och dessutom bör den primära sociala tryggheten förbättras.

### **Förslag**

Med stöd av det ovan anförda föreslår vi

*att lagförslaget i övrigt godkänns enligt utskottets betänkande men 14 a § med ändringar (**Reservationens ändringsförslag**) och*

*att ett uttalande godkänns (**Reservationens förslag till uttalande**).*

### **Reservationens ändringsförslag**

#### 14 a §

##### *Behandlingen av utkomststödsärenden*

Utkomststödsärendet skall i kommunen behandlas så att ingens rätt till oundgänglig försörjning och omsorg äventyras. I brådskande fall skall beslutet fattas på basis av de till buds stående uppgifterna, samma eller senast följande vardag efter att ansökan inkommit. I andra än brådskande fall skall beslutet fattas utan dröjsmål, likväl senast den sjunde *dagen* efter att ansökan inkommit. Ett beslut om att utkomststöd beviljas skall verkställas utan dröjsmål.

Då ansökan avser månaden efter ansöknings-tidpunkten skall beslutet, utan hinder av 1 mom., fattas och verkställas senast den första vardagen under nämnda månad, om det då har förflutit mer än sju *dagar* från den tidpunkt då ansökan inkom. Om ansökan avser en senare tidsperiod än den månad som följer efter ansöknings-tidpunkten, skall beslutet fattas och verkställas senast den första vardagen under den tidsperiod som avses i ansökan.

Om ansökan är bristfällig skall klienten *utan dröjsmål, dock* senast den sjunde *dagen* efter att ansökan inkommit ges eller sändas en specificerad uppmaning att komplettera ansökan inom utsatt tid. Beslutet om utkomststöd skall fattas utan dröjsmål, likväl senast den sjunde *dagen* efter att den kompletterade ansökan har inkommit. Om klienten inte inom utsatt tid har kompletterat sin ansökan eller uppgett en godtagbar orsak till att kompletteringen försenats, fattas beslutet utan dröjsmål på basis av de till buds stående uppgifterna, likväl senast den sjunde *dagen* efter att tidsfristen gått ut. Med klientens samtycke kan beslutet fattas på basis av de till buds stående uppgifterna innan den utsatta tiden har gått ut.

Utkomststöds-klienten skall ges tillfälle till ett personligt samtal med en socialarbetare eller socialhändledare senast den sjunde *dagen* efter det att klienten begärt detta.

### **Reservationens förslag till uttalande**

*Riksdagen förutsätter att regeringen bevakar hur handläggningstiderna för utkomststödet utvecklas och eventuellt blir kortare och att regeringen säkerställer de personella resurser som behövs i socialarbetet.*

Helsingfors den 7 november 2007

Anneli Kiljunen /sd  
Marjaana Koskinen /sd

Maria Guzenina-Richardson /sd  
Erkki Virtanen /vänst